

Haarscherp: een blik op 'vrouwelijke fotografie'

Bestaat er zoiets als een 'vrouwelijke blik' in de fotografie? Gelet op de vele mogelijkheden en de grote diversiteit in het werk van zowel mannen als vrouwen is die vraag moeilijk te beantwoorden. De tentoonstelling 'Haarscherp' in Gemak, samengesteld door fotograaf en fotoverzamelaar Arjan de Nooy, doet een poging.

Door Babeth Knol

De tentoonstelling is gebaseerd op het 'feministies fototijdschrift Haarscherp', opgericht in 1977 maar nooit uitgebracht wegens onenigheid in de redactie van het blad. Het werd jarenlang verloren gewaand, maar bleek toch te zijn gedrukt: Fotograaf en verzamelaar Arjan de Nooy vond de eerste oplage bij een drukkerij in Schiedam. Hij verdiepte zich in de foto's die in het blad werden besproken en met grondig spuurwerk heeft hij van velen van hen een serie werken weten te bemachtigen, nu te zien in tentoonstellingsruimte Gemak. Haarscherp werd destijds opgericht om een platform te bieden voor vrouwelijke fotografen. Als tegenwicht voor de mannelijke blik. Ook nu, nu er steeds meer vrouwelijke fotografen zijn, wordt er nog steeds gesproken over de dominantie van een zogenaamde 'male gaze'. Maar is dat verschil eigenlijk wel terug te zien? De tentoonstelling in Gemak werd vlak na de opening ingeluid met een debat in het kader van internationale vrouwen-

dag. De daar aanwezige vrouwelijke fotografen (onder anderen Carla van de Puttelaar, Diana Blok, Lydia Schouten) en fotomuseum curator Wim van Sinderen waren, in tegenstelling tot Arjan de Nooy, niet unaniem overtuigd van het bestaan van een zichtbaar verschil. Wel werd geopperd dat vrouwelijke fotografen vaak geneigd zijn tot zelfonderzoek. Dat zij in hun onderzoek ook anders te werk gaan. Dat zij vaak emotioneler zijn dan mannen. Dat, waar het gaat om erotiek, mannen vaker geneigd zijn tot iets plattere en hardere beelden. Maar tegelijkertijd konden ze ook genoeg voorbeelden uit de recente én minder recente kunstgeschiedenis noemen die de stelling verwierpen.

Pasklaar

Ook de tentoonstelling laat zien waarom in dit debat geen pasklaar antwoord werd gevonden op de vraag. In GEMAK is te zien dat foto's van vrouwen vele vormen aan kunnen nemen. Van de dromerige foto's van Fien Huijbrechts, die herkenbare vormen abstract vastlegt (en die naar verluidt het beste werkte onder invloed van een cocktail van champagne, absint en bepaalde thee-extracten), tot de foto's die Anja van Buuren maakte van zichzelf en haar geliefde Merel. De erotische foto's in die serie passen goed bij de omschrijving van de 'mannelijke' (pornografische) blik op seksualiteit die tijdens het debat werd omschreven. Weer heel wat anders en mogelijk een

Ankie Geeneen, 1976 (uit de collectie van Arjan de Nooy)

wat uitvergroot voorbeeld van 'vrouwelijke gevoeligheid' – en van de jaren 70 – zijn de foto's van Johanna Vliegthart. Vliegthart combineerde haar paranormale gaven met haar fotografie. Zo legde zij haar 'levitatie experimenten' vast – waarop te zien was hoe zij mensen liet zweven – en maakte zij door een sluitertijd van 1000 in te stellen portretten die de 'auratische essentie' van haar modellen vastlegde. Er is overigens wel één dui-

delijke overeenkomst tussen de vrouwen in de tentoonstelling, zo blijkt uit de korte biografieën die De Nooy opstelde: dat hun carrière, nadat hun werk werd gepubliceerd in Haarscherp, niet of nauwelijks van de grond kwam.

Sneeuwstorm

De carrière van Ankie Geeneen, met een serie landschappen waarin haar lichaam zichtbaar is maar haar hoofd verdwijnt

in de omgeving, kenmerkt zich door tentoonstellingen die voortijdig werden afgezegd. Sammy Hegontvlug stopte met haar maatschappijkritische fotografie, nadat zij steeds meer begon te twijfelen aan de zin van haar werk. Yvon de Korte, die voor haar korte erotische film 'Valse verrukkingen' een prijs won op het filmfestival in Aspen, had mogelijk een uitzondering kunnen vormen, maar overleed kort daarna toen ze verdwaalde in een sneeuwstorm.

De Nooy weet het enthousiasme over zijn bijzondere vondst over te brengen. In GEMAK zijn ook een paar andere stukken uit zijn collectie te zien, zoals een fotoboek waarin onscherpe en scheve foto's van bossen bloemen zijn geplakt, met in het onderschrift jaartallen, data en soms namen. Degene van wie ze de bloemen had ontvangen? Het maakt nieuwsgierig naar degene – een vrouw? – die dat boek ooit samenstelde. Misschien wel juist doordat het werk van de fotografes niet veel aan publiek is getoond, geeft de tentoonstelling het gevoel van een onthulling uit het verleden. En of je de foto's nu mooi vindt of niet, het voelbare verzamelplezier wat de Nooy er aan moet hebben ontleend werkt aanstekelijk.

Haarscherp, tot en met 15 april in GEMAK, Paviljoensgracht 20-24, Den Haag. Openingstijden: dinsdag tot en met vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur en zaterdag/zondag van 13.00 tot 17.00 uur. www.gemak.org